

هشت هزار سال

تاریخ پوشاک اقوام ایرانی

تالیف: مهرآسا غیبی

فهرست مطالب

۱۵	پیش‌گفتار مؤلف
۱۷	مقدمه
	پوشاک باستانی
	بخش اول:
۲۳	گونه‌های مختلف پوشش تن و سر در پیش از تاریخ
	بخش دوم:
۳۵	پوشاک ساکنان بومی فلات ایران و اقوام غالب (سومریان، اکدی‌ان، بابلیان، آشوریان)
۴۶	پوشاک ایلامیان
۵۸	جام برنزی کیدین هوتران مکشوفه از ارجان بهبهان
۶۰	زیورآلات ساکنان بومی فلات ایران و ایلامیان
۶۲	پارچه‌بافی در ایران پیش از رسیدن اقوام آریایی
۶۵	تصاویر رنگی
	بخش سوم: پوشاک اقوام آریایی (ماد و پارس)
۷۳	مقدمه
۷۶	پوشاک مادها
۸۲	پوشاک مردان: پیراهن یا قبا (تونیک)، شلوار، شنل (مانتو یا اورکت)
۸۶	پوشش سر: (کلاه، باشلق، تاج و دیهیم، موبند)
۹۱	پاپوش: (چکمه و چارق، کفش) کمر بند
۹۴	پوشاک نبرد

بخش اول

گونه‌های مختلف پوشش تن و سر در پیش از تاریخ

انسان هزاران سال پیش انسانی بود که مانند سایر جانوران به صورت طفیلی می‌زیست و از آن‌چه طبیعت در دسترس او قرار داده بود معاش خود را تأمین می‌کرد؛ و نیز موجودی بود که پس از آن همه قرن‌های یخبندان توانست بقای نوع خود را تأمین سازد؛ دوران اولیه‌ی زندگی‌اش دوران توخ‌ش بود که باستان‌شناسان آن را دوره‌ی «پالئولیتیک»^۱ نام‌گذاری کرده‌اند؛ به‌طور کلی در این دوران ظهور هنرهایی چون سفالگری (البته به صورت بسیار ابتدایی) نقاشی در غارها، موسیقی و رقص مشهود است.

موسیقی و رقص در تقویت معنوی جوامع پالئولیتیک سهم به‌سزایی داشته است؛ بر روی دیوار غارها نقوش حرکات و ژست‌های رقص‌مانندی وجود دارد که آشکار می‌سازد انسان‌های اولیه از رقص و حرکات موزون برای رام کردن عوامل طبیعی کمک می‌گرفته‌اند. زیبا شدن به‌وسیله‌ی رنگ یکی از هنرهایی است که بشر اولیه تجربه کرده است؛ و هم‌اکنون نیز در میان قبایل وحشی آفریقایی و یا بومیان استرالیایی رواج دارد. مثلاً یک مرد بومی استرالیایی همیشه در جشن‌ها سر تا پای خود را رنگ می‌کند و برای او رنگین کردن بدن هنگام رقص نوعی پوشش یا لباس است. خال کوبی و شکافتن پوست نیز برای دوام بیش‌تر زینت بدن و صورت مورد توجه بود و اگر قبلاً نوعی وحشی‌گری به‌شمار می‌آمده، هم‌اکنون زنان و مردان متجدد سراسر دنیا حتا در ایران اسلامی به این کار مبادرت می‌ورزند؛ برای زنان و مردان دوره‌ی ما این عمل علاوه بر زینت، نوعی اصلاح عیوب صورت نیز می‌باشد؛ منتها برای انسان عصر حجر قدیم نوعی پوشش تزئینی تن بوده است. چون در آن روزگار پارچه و لباس برای سوزن‌دوزی و گل‌دوزی نداشتند،

۱. دوره‌ی پالئولیتیک یا عصر پارینه‌سنگی با دوره‌ی پله‌نیستوسن «pleis-to-cene» (عهد چهارم زمین‌شناسی) تطبیق می‌کند که انسان‌ها هنوز غارنشین بودند.

این عمل را روی پوست شان انجام می دادند؛ هم چنین در این دوره از برگ ها و الیاف گیاهان مختلف برای تزئین بدن و پوشش مختصر هنگام رقص استفاده می کرده اند؛ بدین ترتیب که ابتدا آن ها را به صورت تارهای افقی و عمودی درمی آوردند، سپس با تارهای عمودی که آن ها را در لابه لای تارهای افقی قرار می دادند، بافت هایی ایجاد می کردند و با گذاردن آن ها در آب، در درازمدت، می توانستند بر روی آن ها نقاشی کرده و برای پوشش مختصر و یا تزئین بدن برهنه ی خود استفاده نمایند؛ و این اولین حرکت به سوی بافندگی و تهیه ی پوشاک بوده است.

در این دوره (عصر حجر قدیم یا پارینه سنگی) یا اواخر آن بود که انسان بدوی با هوش و ذکاوت خود آتش را در طبیعت کشف کرد^۱ او آموخت که چه گونه آتش را درست کند و از آن بهره برد (روایات گوناگون در این مورد وجود دارد). با این اکتشاف بزرگ و به دنبال آن به کمک کشاورزی، انسان توانست نیازمندی به شکار را تخفیف دهد زیرا قادر به پختن غذا بود؛ به هر تقدیر کشف آتش و پختن گیاهان بعدها این را به انسان آموخت که لباس هایش را رنگ کند و این این خود تحول عظیمی در پوشش مختصر او به وجود آورد.

در حقیقت بشر به سرعت از دوران پارینه سنگی (پالئولیتیک) به عصر نوسنگی (نئولیتیک) وارد شد و دو انقلاب مهم در زندگی او به وقوع پیوست: گذر از مرحله ی شکار و غارنشینی به مرحله ی کشاورزی و سپس به مرحله ی صنعت؛ احتمالاً هنگام پرداختن به کشاورزی و گله داری بود که بشر توانست از الیاف گیاهی برای بافتن پارچه و یا بافته ی حاصل از پشم گوسفندان برای تن پوش خود استفاده کند؛ پس از مطالعه ی تحقیقات باستان شناسانی مانند گیرشمن^۲، واندنبرگ^۳، کارلتون. س. کون^۴ و دیگران در نقاط مختلف ایران، به این نتیجه می رسیدیم که نخستین اجتماعات بشری در نجد ایران در دوره ی نوسنگی بین ۱۰ تا ۱۵ هزار سال پیش از میلاد مسیح بوده است با وجود این آثار به دست آمده بعد از این دوره که چندین مجسمه ی الهه ی مادر

---

۱. به قول داروین مشاهده ی سنگ های تفتی آتشفشان ها و یا به گفته ی فردوسی برخورد سنگی که جمشید می خواست به مار بزند و به کوه برخورد کرد و ایجاد آتش نمود و یا به گفته ی آشیل (نمایشنامه نویس یونانی) «مشعل شدن شاخه ی آنقوره در دهانه ی آتشفشان روشن جزیره ی لمنوس به وسیله ی پرومته». (با استفاده از ص ۱۱۶ تاریخ تمدن ویل دورانت جلد اول پیشین). (باید دانست در تاریخ تطبیقی ایران پادشاهی جمشید با تاریخی که دانشمندان برای کشف آتش ارائه می دهند تطبیق نمی کند.

2. Ghrishman.

3. Vandenbergh.

4. Carleton. s. coon.